

dombháton található. Itt kb. 400 m hosszan Árpád- és késő középkori cserép gyűjthető. A templom helyét a Tamási felé eső távvezeték sornak a tóhoz legközelebbi és a tőle nyugatabbra fekvő oszlop közti képzeletbeli középső pontjától D-re kb. 100 m-re, kb. 20×10 m nagyságú területen kevés téglá-, patics- és habarcs-törmelék, valamint sok apró embercsonttöredék jelzi.

K. NÉMETH ANDRÁS

385. Tarnaörs, Fodor-tanya
(Heves megye) Me, R

A lelőhelyen 2002-ben intenzív terepbejárást és 20 m² felületen rétegtani hitelesítő feltárást végeztünk. 2003-ban a lelőhely 4 különböző pontján folytattunk ásatást, és összesen 34 m²-t kutattunk át. Kora és késő mezolitikus telepjelenségeket, valamint rézkori objektumokat azonosítottunk.

KERTÉSZ RÓBERT

386. Tata, Kálvária utca – Fekete utca – Izraelita temető által határolt terület
(Komárom-Esztergom megye) Kú, Ú

A helyi lakosság elbeszélései alapján és előzetes helyszíni szemlénk során is megállapítható volt, hogy a területen (hrsz.: 256/31, 254/32, 254/33, 254/34) a hajdani „bányagödört” vagy töbört a lakosság szeméttelnek használta, majd feltöltötték, a területet napjainkig is szeméttelként használták, illetve megfigyelhetőek voltak a hajdani autómósoló omladékai is.

A 2003. december 19–21. között végzett régészeti kutatás során a területre egy É-D-i és K-Ny-i irányú kutatóárokot mértünk ki. A mintegy 85 m hosszú, 80 cm széles É-D irányú, és a 28 m hosszú K-Ny-i, 1 m mély árkokat kézi szerszámokkal megnyesettük, fotóztuk, felmértük, s rajzoltuk. A feltárási eredményei a következőkben foglalhatóak össze.

Az É-D irányú árokban 0–55 m hosszúságban 1 és 1,2 m mélységben csupán újkori hulladék volt megfigyelhető, 55 m-nél a homokos altalaj 83 cm mélyen jelentkezett, fölötté továbbra is szeméttel feltöltött. 67,6 és 69 cm között újabb, szintén szeméttel feltöltött töbör volt megfigyelhető, majd ezt követően 20–30 cm humusz alatt a sárga, márgás homokos, legalul – 90 cm-nél agyagos homok az altalaj. Az árok É-i végétől 50 cm-re a bolygatatlan talajban egy újkori beásást tártunk fel, tele állatcsonttal (legnagyobb mennyiségben lócsonttal). Az előkerült kerámiatöredékek alapján a „dögtemető” a 17. századra keltezhető. A gödör szélessége 314 cm, mélysége 106 cm, az árok pedig 130 cm mély.

Hasonló újkori hulladékkal történt feltöltést figyelhettünk meg a K-Ny-i árokban is. A zsidó temető támfalától mintegy 2 m-re keletre legújabb kori épületalapot bontottunk ki 98 cm mélyen, felette építési törmelékkel töltötték fel. Az épületalapot 3,75 m hosszan

követték, az alapozás vastagsága 70 cm, a kutatóárok mélysége itt 1,26 m.

A feltárási eredmények alapján megállapítható, hogy a területen régészeti objektumok előkerülésére csak a terület ÉK-i sarkában lehet számítani, a terület túlnyomó része új- és legújabb kori hulladékkal feltöltött bányagödör vagy töbör/szakadék.

CSEH JULIANNA

387. Tatabánya, Csákányospuszta
(Komárom-Esztergom megye) Á, Kk

A Tatabánya D-i részén levő Csákány(egyház) Árpád-kori, középkori település és plébániatemploma régészeti feltárási sorozatos bolygatások következtében vált szükségessé. 2003. július 7. és szeptember 18. között a patkó alakú szentélyzáródású templom ÉNy-i részét sikerült feltárnunk. A helyenként 1,5 m magasan álló falak vastagsága 80 cm, alapozásának mélysége 50–60 cm. A korábban többször bolygatott belső részekben a padlózatot már nem sikerült feltárni, viszont az ÉNy-i fal mentén gabonamagvakkal telt edényt találtunk, amely talán a templom építéséhez köthető. A külső falomladékban megtaláltuk a román kori párkányzat félköríves díszű faragott darabjait, valamint egy ajtókeret(?) töredékét.

A templom körüli temetőből 50 sírt tártunk fel. A melléklet nélküli sírok DNy-ÉK-i tájolásúak, zömük aknasír, de néhány kővel kirakottat is találtunk. A templomon kívül két középkori tüzelőhelyet találtunk még, illetve három mély, kör alakú beásást, amelyek korszakhoz kötése bizonytalan. Mivel a 2003. év során feltárt négy 5×6 m-es szelvényvel az épületet és környékét nem tudtuk teljesen feltárni, ezért a következő években tervezzük a munkálatok folytatását.

LÁSZLÓ JÁNOS

388. Tázlár, Templomhegy
(Bács-Kiskun megye) Sza, H, Á, Kö

A lelőhely a faluból kivezető soltvadkerti műúttól közvetlenül É-ra, a holland hajógyártól közvetlenül Ny-ra terül el. Régóta ismert a régészeti lelőhely, de módszeres kutatások még nem folytak a területen. 2001-ben területrendezés során csontvázak kerültek elő. A helyszínelés során V. Székely György régész (Katona József Múzeum) megállapította, hogy valószínűleg egy templom körüli kun szállástemetőt bolygattak meg.

2003. március 10–22. között régészeti feltárást folytattunk a területen. Az ásatás eredeti célja az itt sejtett templom és az azt övező középkori kun szállástemető egy részének feltárási, valamint a lelőhely kiterjedésének meghatározása volt. Emiatt egy É-D-i irányú kutatóárokmal a templom helyét kívántuk meghatározni. Ettől D-re, egy NyÉNy-KDK-i irányú kutatószelvényvel – az attól D-re levő, párhuzamos soltvadkerti úthoz igazodva – a lelőhely Ny-K-i irányú kiterjedését szerettük volna meghatározni. A lelőhelyen 1500 m²-t kutattunk

meg, 147 régészeti objektumot különítettünk el. A kutatászelvény középső részén előkerült egy szarmata temető két rabolt sírja, amelyből az egyik körárkos volt. A kutatászelvény teljes területén egy szarmata telep több objektumát (gödör, árok) dokumentáltuk. Napvilágra került egy szabályos cölöpszerkezetes, padlószintes, két periódusú szarmata épület. Az egyik gödörből ép terra sigillata edényt és egy ezüst övcsatot emeltünk ki.

A 2×10 m-es kutatóárokban kibontottuk a templom körüli temető számos sírját, amelyek három rétegben helyezkedtek el. Az előzetes várakozásokkal ellentétben azonban e helyen egy korábbi, 12–13. századi, feltehetően még a tatárjárás előtti temetőrészletet tártunk fel. Az egyik, legfelső rétegben dokumentált sírt egy Bernhard karintiai herceg (1202–1250) által az 1210–20-as években vert úgynevezett friesachi dénár keltezi. A sírokból néhány sima, pödrött és bordázott S-végű hajkarka és egy bronzgyűrű került elő. A kutatóárokban nem leltük nyomát a templomnak, amit ettől K-re sejtünk felszíni nyomokból ítélve. A kutatóároktól D-re lévő kutatászelvényben azonban feltehetően megtaláltuk a templomot és a körülötte levő késő Árpád-kori temetőt övező temetőárok markáns, erődítésre utaló részét. E kör, vagy ovális alakú, erősen lepusztult állapotában is 2,5–3 m széles, 0,5–1 m mély árokból számos középkori vasszerszám, balta, kapa, sarló, ajtóvasalás bukkant napvilágra. Említésre érdemes, hogy az árok felülrétgzett egy, furcsa módon, DDNy-ÉÉK-i tájolású sírokból álló korábbi köznépi sírmezőt. Az egyik sírből pödrött végű, vékony huzalkarikák kerültek elő. A két temetőrészlet, a temetőárok, valamint a feltételezett templom viszonya még számos kérdést rejt magában. Például nem tudjuk, hogy a korábbi köznépi temetőnek van-e szerves átfejlődése a templom körüli temetőbe, aminek szintén csak csekély részét tártuk fel, ezért periódusait sem ismerjük. Megválaszolásra vár a temetőt övező árok és temető(k) pontos viszonya. Mindezen felül még a feltételezett templom feltárása is várat magára.

A kutatászelvényben egy Árpád-kori települést (gödrök, árkok, kemencék) is feltártunk. Ebből érdemes kiemelni egy magasan megfogott külső kemencét, és egy téglából összerakott, U alakú, sütőfelület nélküli tűzhelyet, amit vágott a temetőárok. Elképzelhető, hogy e település összefüggésben volt a temető egyik korábbi periódusával.

Munkatársak: Molnár István, Somogyi Krisztina.

GALLINA ZSOLT

389. Telki, Legelődomb (MRT 7. k. 32/4 lh.)

(Pest megye) Kö

2003. augusztus 12-én a Legelődombon (hrsz.: 828 és 829) szennyvízcsatorna ásásakor régészeti korú cserepeket találtak. A helyszínre kimenve megállapítottuk, hogy a csatornát már régebben ásták ki, oldalfalán régészeti jelenségre utaló nyomokat nem láttunk. A

kiásott földben középkori csont- és edénymaradványokat találtunk. Megkaptuk a csatorna ásásakor talált cserepeket is.

MARÓTI ÉVA

390. Tikos, Homokgödrök (Somogy megye) B, Rő

A területen (M7/S-44) 2003 augusztusában kezdtük meg a feltárásokat a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága és a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete közötti együttműködés keretében. A lelőhely Tikos településtől nyugatra, a falu határától valamivel több, mint száz méterre, részben mezőgazdasági művelés alatt álló, részben fűvel és cserjével benőtt, nyugati irányba enyhén emelkedő dombon fekszik. A lelőhely déli végén a területnek nevet adó, újkori homokkitermelő gödrök a régészeti objektumokat minden valószínűség szerint elpusztították.

A 2003. ásatási évben 11 000 m² területet tártunk fel. A munkálatokat a domb enyhén emelkedő keleti oldalán, a dombtető és a lejtő aljában elterülő laposabb rész között kezdtük meg. Feltételeztük, hogy a dombot körülvevő, egykoron vízjárta területekből kiemelkedő térség emberi megtelepedésre alkalmasabb, ezért itt az objektumok intenzív jelentkezésével számolhatunk. A várakozásokkal ellentétben a dombtető felé az objektumok nem sűrűsödtek, eloszlásuk a feltárt területen megközelítőleg egyenletes volt, azonban a lejtő felső részein egyre sekélyesebbekké váltak, feltehetően a domboldal erodálódása miatt. Emiatt elképzelhető, hogy a lelőhely legfelső rétegeit az erózió és a mezőgazdasági művelés elpusztította. Erre utal, hogy több esetben észleltünk az átszántott réteg és az altalaj határán olyan, objektumhoz nem köthető egész edényt, amit az eke kiforgatott a helyéről és a munkagép súlya alatt összetört.

A lelőhely objektumainak túlnyomó többségéből a késő bronzkori urnamezős kultúra jellegzetes leletanyaga került elő. A kerámiák mellett nagy számban találtunk agyagnehezékeket, őrlőköveket, csont- illetve csi-szolt kőeszközöket, orsógombokat és különböző típusú bronztüket. A késő bronzkori objektumok a területen általában tároló- és hulladékgödrök, ezeken kívül számos cölöplyuk is előkerült, amelyek között egyetlen esetben figyelhetünk meg épületszerkezetre utaló összefüggést. Feltártunk továbbá két kutat, amelyekben ácsolt szerkezetet nem találtunk, csupán az egyik betöltéséből előkerült korhadat famaradványok jeleztek a szerkezet valamikori meglétét. A felület északkeleti részén egy nagyméretű, számos egymást vágó beásásból álló gödörkomplexumot találtunk.

A megnyitott felület déli harmadában egy római kori telep néhány objektumát tártuk fel. A korszak tároló- és hulladékgödrein kívül, mindössze egyetlen kelet-nyugati tájolású, félig földbe mélyített házat bontottunk ki. Gödrének alján jól megfigyelhetőek voltak a letaposott belső járószint foltjai. A telep szerkezetének rekonstruá-